

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci  
Preddiplomski sveučilišni studij ranog i  
predškolskog odgoja i obrazovanja  
4.semestar

# SLIKOVNICA – PRVA KNJIGA DJETETA

Nastavni materijal

doc. dr. sc. Maja Verdonik  
maja@ufri.hr

---

<b>Kazalo</b>	<b>Str. br.</b>
Uvodna napomena	1
Teorijski pristupi slikovnici i ilustraciji (izbor iz stručne literature)	1
Povijest slikovnice i ilustracije	5
Hrvatska slikovnica do 1945. godine	6
Hrvatske slikovnice 20. i 21. stoljeća – pregled djelovanja hrvatskih ilustratora	9
Iz suvremene hrvatske slikovničke produkcije	18
Nagrade hrvatskim ilustratorima	19
Preporučena literatura i izvori	20
Impresum	21

## **Uvodna napomena**

Tekstovi koji slijede bave se temama iz područja teorije i povijesti hrvatske slikovnice i ilustracije, te su usklađeni sa sadržajima nastave predavanja na izbornom kolegiju *Slikovnica – prva knjiga djeteta*. Kolegij se izvodi tijekom 4. semestra Preddiplomskog sveučilišnog studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. Tekstovi su komplementarni sa sadržajima ovog kolegija, postavljenim na internetskom portalu MudRi, kojima se pristupa na adresi: <https://mudri.uniri.hr/course/view.php?id=1359>, lozinkom: slikopriče. Studentima je na portalu MudRi dostupan i Detaljni izvedbeni nastavni plan kolegija koji uključuje sve potrebne obavijesti o samom kolegiju te upute u vezi s izvođenjem i sadržajima nastave, obvezama, literaturi i dostupnim izvorima.

## **Teorijski pristupi slikovnici i ilustraciji (izbor iz stručne literature)**

Autorice Marijana Hameršak i Dubravka Zima donose pregled najnovijih znanstvenih spoznaja iz područja teorije i povijesti slikovnice u poglavlju knjige *Uvod u dječju književnost*, s naslovom *Slikovnica* (2015: 163-195). Kao bitan, središnji moment slikovničkog oblika umjetničkog izraza autorice izdvajaju međudjelovanje likovne i verbalne dimenzije. Značenje slikovnice stvara se, prema njihovim riječima, u međudjelovanju tekstualne i likovne slikovničke razine, što je ujedno i mjesto razlike između slikovnice i ilustrirane knjige. Pri tom autorice ističu definiciju slikovnice koju predlaže Barbara Bader: “Slikovnica je i tekst, ilustracije i cjelokupni dizajn, ona je proizvodni i komercijalni predmet, socijalni, kulturalni i

povijesni dokument, i naposljetku, djetetovo, iskustvo. Kao umjetnički oblik ona podrazumijeva međuovisnost slika i riječi, na istovremenoj pozornici dvostranice, kao i dramu okretanja stranica” (Bader prema Hameršak i Zima, 2015: 164).

Ilustrirana knjiga također je knjižni predmet te se u njoj, uz tekstualni dio, nalaze ilustracije koje dodatno vizualno opisuju i predstavljaju napisano, ali je ključno da je u ilustriranoj knjizi za razliku od slikovnice napisani sadržaj jasno razumljiv (Batinić i Majhut, 2001: 11-18). Suprotno tome značenje slikovnice ne može se uspostaviti bez jednoga ili drugoga značenjskog sloja (verbalnoga ili likovnoga) te se po tome slikovnica izdvaja iz ograničenoga, isključivo literarnoga medija ili polja, kao i isključivo likovnoga (Hameršak i Zima, 2015: 164). Ilustrirana se knjiga od slikovnice načelno razlikuje po tome što je u njoj književni tekst moguće razdvojiti od ilustracija, a da ostane cjelovit, da ga se može objaviti ili da ga može ilustrirati neki drugi ilustrator. U slikovnici, međutim, slike imaju jednako važnu i nezamjenjivu ulogu kao i riječi (Narančić Kovač, 2011: 19-20).

Milan Crnković i Dubravka Težak posvetili su fenomenu slikovnice poglavlje u studiji *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. godine* (2002). Ubrajajući slikovnicu u glavne vrste dječje književnosti uz dječju poeziju, priču i dječji roman ili roman o djetinjstvu autori nazivaju slikovnicu dječjom knjigom *par excellence*, prvom knjigom s kojom se dijete susreće. Slikovnica u dječje ruke dopijeva već u prvoj godini života, a zanimanje za nju prestaje u drugom razredu osnovne škole kad djeca mogu samostalno čitati, zaključuju autori. Svoju prednost kod male djece slikovnica zahvaljuje tome što upotrebljava dva koda komunikacije: likovno i jezično predstavljanje stvarnosti. Općeniti likovni jezik djeteta ne mora učiti dok će sustav sporazumijevanja riječima morati polako usvajati. Nije lako odgovoriti na pitanje što je u slikovnici bitnije, likovno ili književno – no ne treba smetnuti s uma činjenicu da postoje slikovnice bez riječi ili s vrlo malo riječi, ali nema slikovnica bez slika. Slikovnica govori slikom i riječima i traži srodnost i suradnju dvaju umjetnika, slikara i pisca. U slikovnici slika nije ilustracija teksta, kao u ilustriranoj knjizi, niti je riječ pomoćno sredstvo za ostvarenje dijaloga, kao u stripu. Bez obzira je li slikovnicu zamislio pisac ili slikar, ona nastaje kao scenarij pri čijem će ostvarivanju oba umjetnika skladno surađivati. U tom je pogledu slikovnica sličnija filmu, nego ilustriranoj knjizi s kojom se često poistovjećuje.

Slikovnica je u načelu kratka, tematski može biti vrlo raznolika, a po doživljaju i namjeni je umjetnička ili poučna. Poučne ili informativne slikovnice pomažu djeci u upoznavanju okoline, životinjskog ili biljnog svijeta, različitih ljudskih djelatnosti, svega onoga što se obuhvaća nastavnim predmetom upoznavanja prirode i društva, a mogu uvoditi i u pojedine predmete, kao što je matematika, kemija, vjeronauk i sl. Umjetnička slikovnica teži

doživljaju svijeta, uspostavljanju unutarnjeg odnosa između čitatelja – gledatelja i svijeta, baš kao priča, pjesma ili koje drugo književno djelo. Pravih je umjetničkih slikovnica malo, a još je manje vrlo uspješnih i vrijednih. Ako je blagoslov slikovnice što ima na raspolaganju dva sredstva izraza, riječ i sliku, njezino je prokletstvo što ima na raspolaganju dvostruku mogućnost da sklizne u kič. Da bi se osigurali barem s jedne strane, autori često uzimaju za podlogu književne tekstove utvrđene vrijednosti, nudeći tako kao slikovnicu nešto što je zapravo ilustrirana pjesma ili priča i gdje likovni dio nije bitno pridonio, a možda je i naškodilo, tekstu kojemu ništa ne nedostaje da bude umjetnički uvjerljiv i jasan. U nedostatku pravih umjetničkih slikovnica visoke vrijednosti, takve su “slikovnice” katkad ipak ono najvrjednije što se može naći u obilju slikovničke sajamske ponude. Poučna ili informativna slikovnica bez sumnje je djeci i potrebna i korisna. No i ona, u izražajnom pogledu, podliježe mnogim zahtjevima s obzirom na tekst i sliku kao i na scenarijsku inventivnost (Crnković i Težak, 2002: 14-16).

Prema riječima Branke Hlevnjak slikovnica je zbir malenih slika koje zovemo minijaturama, odnosno ilustracijama. Ilustracija određuje slikovnicu i daje joj karakter te slikovnice vrednujemo prvenstveno kroz njihovu temeljnu odliku, kroz sliku. Bitna okolnost u kojoj nastaje ilustracija, bez obzira na to crta li umjetnik, slika, fotografira, kolažira ili radi na drugi način, namjenjuje li rad djeci ili odraslima, jest činjenica da ga na slikanje potiče priča, stih, ugođaj, raspoloženje ili slika koja navire iz umjetnosti riječi. Ilustrator je kreator-interpretator: slušajući prozu ili poeziju prije ostalih, on je prosvjetljuje slikom i tumači na svoj način. Dobar ilustrator ne zatvara granice interpretacijama. Naprotiv, njegov doživljaj teksta otvoreno je likovno djelo, slika koja pojačava ugođaj teksta. Oblikovanje ili dizajn slikovnica za najmlađu dob rukovodi se i činjenicom da su dječje slikovnice i njihovi prvi udžbenici. Ilustrator mami čitatelja da vidi i čita između redaka, da asociira povrhu sugeriranih predodžbi drukčije i nove slike. Vrednovanje slikovnice prvenstveno je vrednovanje ilustracije, a to je isto što i vrednovanje svake druge likovne vrste (Hlevnjak, 2000: 7-11).

Slikovnica je prvo likovno-literarno djelo koje dijete susreće i doživljava svim osjetilima. Slikovnicu treba odabrati prema uzrastu i posebno paziti na njen estetski izgled i edukativnu vrijednost. Kod djece na taj način budimo i razvijamo estetski senzibilitet i odgajamo pozitivna čuvstva. Likovni tekst treba biti jasan, zanimljiv, a naročito treba voditi računa o boji i dinamici crteža. Djeca nisu u stanju uočiti sve elemente, ali osjećaj za boju im je urođen, boja ih privlači, svojim skladom i intenzitetom. Stihovi ili popratni tekst moraju biti kratki, slikoviti, jasni, a po mogućnosti s rimom kako bi ih djeca brzo i lako upamtila. Suvremena ilustracija ne smije bukvalno prepričavati sadržaj likovnim sredstvima, već mora

unositi nove vrijednosti i biti usko povezana s umjetnošću danas. Mnogi smatraju da je ilustracija manje vrijedna disciplina, međutim nije tako jer knjiga može biti mala galerija u svakom domu – likovno djelo koje diže kulturnu razinu pojedinca i naroda. Pri ocjenjivanju slikovnice treba uzeti u obzir: sadržaj teksta, ljepotu ilustracije, izbor sloga, način prijeloma, kvalitetu tiska te solidnost uveza (Kos-Paliska, 1997: 88-93).

Slikovnica se tipski vrlo razlikuje od ilustrirane knjige. U slikovnici je naglasak stavljen na sliku jer se njome izražava glavni i najbitniji dio misli, njome tvorci animiraju čitatelja knjige. Slikovnica ima za djecu nekoliko funkcija, koje korespondiraju s potrebama u odgoju u predškolskoj dobi kao i u dobi čitatelja početnika, a to su: informacijsko-odgojna funkcija, spoznajna funkcija, iskustvena funkcija, estetska funkcija i zabavna funkcija (Čačko, 2000: 12-16).

O stilovima pri izradi ilustracija pisala je Antonija Balić-Šimrak u tekstu *Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama* (2011). Prema autoričnim riječima pristup izradi ilustracija dijeli se po sljedećim stilovima:

*apstraktni stil* – jednostavan i sažet pristup u kojem se ističu likovni elementi poput boje, forme i koncepta

*stripovski stil* – podsjeća na stripove koji se pojavljuju u dnevnom tisku, zaigran je i često smiješan

*ekspresionistički stil* – naglašava emociju putem boje i manirističkim potezima

*impresionistički stil* – zaustavlja trenutak koji se događa s naglaskom na svjetlosnim efektima

*folklorni stil* – nadovezuje se na tradiciju u smislu sadržaja i tehnika izrade

*naivni stil* – doima se vrlo dječjim u izvedbi, odlikuje se dvodimenzionalnošću i plošnim slikarskim pristupom

*realistički stil* – objekte i likove tretira precizno, uredno i realistički

*nadrealistički stil* – prikazuje imaginarne i iznenađujuće prizore s mnoštvom maštovitih detalja

*romantičarski stil* – naglašava raskošno ukrašavanje oko prizora u slikovnici u stilu starih majstora (uokviruje prizor) (Balić-Šimrak, 2011: 20-21).

U današnje vrijeme može se postaviti pitanje što je slikovnica – postoji li samo ona već poznata slikovnica u tiskanoj formi ili postoji i npr. multimedijalna slikovnica? Razumije li se pod pojmom *multimedija* objedinjavanje teksta, slike i zvuka, animacije i filma, te interaktivnosti i hipermedije, Silko Štefančić definira multimedijalnu slikovnicu kao multimedijalnu ili elektroničku knjigu namijenjenu prvenstveno djeci obrazlažući to sljedećim riječima. Djeca posjeduju sljedeće bitne karakteristike dječjeg ponašanja pri usvajanju “okoline”, u svim mogućim dimenzijama: slobodno nestrukturirano učenje i usvajanje vještina,

korištenje svih svojih osjetila, od konkretnog prema apstraktnom, djeca oponašaju odrasle – riječima, ponašanjem, pamćenjem podataka i postupaka koje možda i ne razumiju u potpunosti, u dobi od 4 do 6 godina djeca imaju maštovit i bogat život i nisu uvijek sposobna postaviti granicu između mašte i stvarnosti, dječji osjećaj za vrijeme, želja za natjecanjem i izravnost u postizanju cilja razlikuju se od ciljeva odraslih, djeca vole ponavljanje situacija što je odraslima najčešće izuzetno dosadno, djeca današnjice izložena su većoj raznovrsnosti iskustava i daleko većoj količini informacija nego djeca u prošlosti. Iz ovih karakteristika proizlazi da karakteristična slikovnica mora biti dopunjena ili joj u životu djeteta mora biti pridodana sestra blizanka – multimedijalna slikovnica. Osnovni elementi multimedijalne slikovnice su: tekst, slika, zvuk, animacija i interaktivnost, a način korištenja multimedijalne slikovnice odražava se u filozofiji *learn through play*, zasnovanoj na istraživanju dječjeg svijeta i novih tehnologija, njihove interaktivnosti i međudjelovanja (Štefančić, 2000: 83-96).

Iznimno je zanimljiva studija autora Diane Zalar, Antonije Balić Šimrak i Stjepka Rupčića s naslovom *Izlet u muzej na mala vrata – prema teoriji slikovnice* (2014). Studija je posvećena muzejskim slikovnicama kao posebnoj kategoriji muzejskih izdanja za djecu i mlade koje po svojem jeziku i stilskim obilježjima pripada korpusu dječje književnosti. Kao što piše autorica predgovora studiji, Snježana Radovanlija Mileusnić, ovakve se slikovnice pojavljuju u hrvatskom izdavaštvu krajem 1990-ih godina, a od 2000-ih sve su češće zastupljene (2014: 2). Autori sa stajališta svojih struka donose osvrte na pojave muzejskih slikovnica u Hrvatskoj, kao i iscrpan popis i opis ovih muzejsko-slikovničkih izdanja namijenjenih pedagoškom radu s djecom predškolske i školske dobi u kontekstu djelovanja muzeja kao važnih kulturnih institucija svake sredine.

## Povijest slikovnice i ilustracije

O početcima europske ilustracije i slikovnice pisala je Smiljana Narančić Kovač. Prema autoričinim riječima prva ilustrirana knjiga, pa i preteča slikovnice po mnogima je ilustrirani enciklopedijski rječnik *Orbis sensualium pictus* Jana Komenskoga (1657.) iako neki istraživači drže da su već srednjovjekovna izdanja “Biblije za siromašne” (*Biblia Pauperum*) na tom tragu. U 17. i 18. st. knjižice za djecu i širu publiku ukrašavale se obično drvorezima i bakrorezima što je bio slučaj i s prvim izdanjima Perraultovih bajki. Oslikanu enciklopediju za djecu, *Bilderbuch für Kinder*, izdao je F. J. J. Bertuch (1792. – 1830.) u dvanaest tomova. Bertuchov suvremenik William Blake svoje pjesme nije tiskao, nego gravirao i tako otisnute bojio rukom, te je svaki primjerak knjige bio različit. Početkom 19. st. nastale su i prve prave slikovnice u

kojima se priča prati slijedom ilustracija. Sredinu 19. st. obilježili su u Engleskoj oslikani nonsensni stihovi Edwarda Leara, a u Njemačkoj *Janko Raščupanko* Heinricha Hoffmanna u obliku slikovnice (*Der Struwwelpeter*). U drugoj polovici 19. st. popularni su *Max i Moritz* Wilhelma Buscha, preteče suvremenog stripa, te pokretne slikovnice Lothara Meggendorfera. Engleski tiskar Edmund Evans usavršio tehniku tiskanja ilustracija u boji, okupio vodeće ilustratore svojega vremena i krenuo u objavljivanje knjiga i slikovnica u kojima je naglasak upravo na kvalitetnim i bogatim slikama (Narančić Kovač, 2011: 22).

Povijest hrvatske slikovnice i ilustracije predstavljena je u zborniku radova *Kakva je knjiga slikovnica* (Javor, 2000: 23-52), u studiji *Od slikovnjaka do Vragobe – Hrvatska slikovnica do 1945.* (Batinić i Majhut, 2001) te u poglavlju studije *Uvod u dječju književnost* Marijane Hameršak i Dubravke Zime, s naslovom *Igračka ili knjiga?* (Hameršak i Zima, 2015: 176-186).

### Hrvatska slikovnica do 1945. godine

Ilustracije se javljaju u hrvatskim dječjim knjigama s njihovim počecima: u *Mlajsssem Robinzonu* Joachima Heinricha Campea u prijevodu Antuna Vranića objavljenom 1796. u nakladi *Novoszelske szlovotizke* (Novoselske tiskare) nalazimo drvorez domaćeg autora obojen rukom. Knjiga se smatra prvom knjigom za djecu na hrvatskom jeziku.

Od 1844. do 1847. godine Ignjat Ćivić Rohrski objavljuje šest svezaka bogato ilustriranih *Basni* s crtežima mladog časnika slunjske pukovnije Alberta Nikole Laupperta (1820. – 1902.), u nakladi karlovačkog tiskara i nakladnika Ivana Prettnera. Crteži su bili litografirani kod M. Trentsenskog u Beču i tek naknadno lijepljeni u knjižni blok. Knjiga se smatra prvom sustavno ilustriranom hrvatskom knjigom.

Na nepotpunom popisu hrvatskih dječjih knjiga od preko 1100 naslova objavljenih do 1945. godine zapaža se veliki skok u kvaliteti osobito u drugoj polovici osamdesetih godina 19. stoljeća. Postignuti su zahtjevni standardi: časopis *Bršljan* urednika Ljudevita Tomšića (1843. – 1902.) od svog četvrtog godišta tj. od 1889. godine u svakom broju donosi jednu litografiju u boji i dva crteža, a profesor Milan Rogulja autor je tri slike u Basaričkovim *Narodnim pripovijedkama* iz 1888. godine.

Bogoslav Šulek u 1860. godine u svoj njemačko-hrvatski rječnik uvrštava pojam Bilderbuch za koji nudi prijevod: “slikaruša, knjiga sa slikami”. U Filipovićevom *Hrvatsko-njemačkom rječniku* iz 1869. godine za Bilderbuch postoji skovana riječ: slikovnica ili slikovnjak.

Slikovnice se u Hrvatskoj pojavljuju u doba zamaha pedagoške dječje književnosti. Prema popisu knjižare Mučnjak i Senftleben, objavljenom u kalendaru *Danici* datira iz 1880. godine među najnovijim knjigama je i niz ilustriranih knjiga za djecu među kojima je i *Nova slikovnica za malu djecu* Ljudevita Varjačića, koja nije sačuvana kao ni ostalih sedam knjiga s tog popisa. Za pretpostaviti je da su neke od tih knjiga bile slikovnice i da su objavljene koju godinu ranije.

Slikovnica *Mala zvěrnica*, koju je objavio Hartman 1864. godine, smatra se prema najnovijim istraživanjima najstarijom sačuvanom hrvatskom slikovnicom (Hameršak i Zima, 2015: 184) dok se donedavno takvom smatrala slikovnica *Domaće životinje* nakladnika Albrechta i Fiedlera (Sveučilišna knjižara Franje Župana) iz 1885. godine, s pjesmicama Josipa Milakovića i slikama H. Leutemanna litografiranim u Stuttgartu, u litografiji A. Gatternichta. Osam litografija otisnuto je samo na jednoj strani boljeg papira, a slike prikazuju realistički slikane životinje u profilu s karakterističnim konturama. Ubrzo se javljaju i drugi nakladnici kao npr.: u Karlovcu Sagan 1896., u Donjem Miholjcu Margold 1910. godine itd.

U slikovnicama hrvatskih nakladnika prevladavaju njemački ilustratori, no veoma su prisutni i engleski autori, naročito ilustratorice kao što su: Isabel Harrow, Emily Harding, Josephine Harmoncourt, Jessie Currie. Riječ je o uglavnom konfekcijskim proizvodima, a istinski umjetnici su vrlo rijetki kao što je npr. Arthur Rackham i njegove ilustracije za *Trnovu Ružicu* i *Petra Pana u perivoju Kensington*. Rijetke su preradbe francuskih slikovnica, a pojavljuje se i samo jedan češki slikar J. Čenek.

Prvi hrvatski ilustrator slikovnica za kojeg znamo imenom i prezimenom je Vladimir Kirin sa svojom *Dječjom čitankom o zdravlju* tiskanom u boji, 1927. godine, u nakladi Higijenskoga zavoda. Nepotpisana autorica pjesama u knjizi je Ivana Brlić-Mažuranić.

U razdoblju između dva svjetska rata komercijalizacija posla sa slikovnicama doživljava vrhunac. Primjer za to je pedesetak slikovnica s tekstovima novinara Dinka Chudobe, izdanih između 1932. i 1942., najvećim dijelom u nakladama Papirose i Naproze. Javljaju se i Mira Preisler, Vladimir Prebeg i Zlatko Špoljar, a hrvatski ilustratori polako ulaze u slikovnice. Među njima se posebno ističu Andrija Maurović i Vladimir Kirin.

Statističkim rječnikom rečeno poezija se nalazi u preko dvije trećine slikovnica, proza u petini, jedna desetina slikovnica je bez teksta ili s minimalnim tekstom:

a) poezija – stihovi u tradiciji hrvatskog 19. stoljeća: standardna pjesnička produkcija za djecu čija su obilježja: metrička raznovrsnost, ali i stroga disciplina kojom se provodi jednom prihvaćena shema, neinventivna rima, tematika preopća, nedoživljena, pjesništvo koje se doima potpuno mehaničkim i bez ikakve nadahnutosti što vrijedi i za Josipa Milakovića (*Domaće*



*životinje*), Ljudevita Varjačića i Milku Pogačić, tek nešto inventivniji je pjesnik August Harambašić

b) proza – osim bajki pojavljuju se slikovnice s relativno mnogo teksta izrazito didaktične namjene (Stjepan Širola: *Živo kolo* o životu životinja), neke su od papira za izrezivanje likova s uputama preko slika za izradu igračaka i sl., zanimljiva je slikovnica Milke Pogačić u kojoj su dani samo početni impulsi za pričanje bajki

c) slikovnice bez teksta ili s minimalnim tekstom, ponekad je možda nakladnik bio spriječen da doda tekst na već za to pripremljeno mjesto.

Teme u slikovnicama koje su se uspjele zadržati i do danas: najčešća tema je dječji svijet, zabave, svakodnevnica, zatim prema učestalosti: bajke, motivi sa životinjama, prijevozna sredstva, fantastika, ABC, sport itd.

U slikovnicama do kraja 19. stoljeća prisutna je samo realistička slika, nema čak ni karikaturalnog crteža, najprisutnija tema je dječja svakodnevnica. Secesijski crtež s jasno izvučenim konturama i plohamo čistih boja pojavljuje se tek kroz karikature u slikovnicama nakladnika Margolda 1910. s, na koricama, ipak realističkim slikama. Ilustracija u secesijskoj maniri dugo je vladala hrvatskom slikovnicom i dala neke vrlo uspjele naslove kao što je slikovnica *Ljubite životinje* nakladnika Josipa Čaklovića, izdana prije 1918. godine, o zlostavljanju životinja. Slikovnica sadrži mirne scene u tipično secesijskom ornamentu, a slike nasilja gotovo su ekspresionističke. Do 1945. godine nema tzv. *pop up* slikovnica niti trodimenzionalnih slikovnica. Jedina slikovnica je igračka-knjiga *Koliko je sati?* iz 1942. godine koja na koricama ima kazaljke sata koje se mogu vrtjeti.

Budući da su slikovnice u Hrvatskoj dugo uvozna knjižarska roba, autori teksta pišu prema već gotovom predlošku slike, shvaćaju svoju zadaću kao isključivo objašnjavanje slike te čitatelju nameću poziciju iz koje će gledati sliku.

Hrvatski nakladnici do kraja 19. stoljeća nisu objavljivali slikovnice s obzirom na dob djeteta – bez teksta, nepoderive, no Marija Jambrišak u *Domaćem ognjištu* iz 1900. godine govori o slikovnicama kao igračkama i preporučuje tri slikovnice na hrvatskom jeziku: *Zlatnu knjigu* Jovana Jovanovića Zmaja, *Mali raj* Augusta Harambašića i slikovnicu Milke Pogačić nepoznatog naslova. Početkom 20. stoljeća pojavljuju se prve *leporello* slikovnice.

Pisci tekstova slikovnica redovito su uspješni honorarci, učitelji u glavnom zvanju, koji pišu po narudžbi i za slikovnice.

## Hrvatske slikovnice 20. i 21. stoljeća

### – pregled djelovanja hrvatskih ilustratora

Autorski koncept slikovnice kao i pojam autorstva dječje knjige u punom smislu afirmiraju se tek od 60-ih godina 20. stoljeća.

Prva hrvatska nagrada za tekst i ilustraciju dječje knjige “Grigor Vitez” utemeljena je 1967. godine što korespondira sa svjetskim trendovima: Andersenova nagrada dodjeljuje se piscima od 1956., a od 1966. godine i ilustratorima. Iste godine utemeljena je međunarodna izložba ilustracija na Sajmu dječje knjige u Bologni, a 1967. utemeljen je Bijenale ilustracija Bratislava (BIB) – prvi svjetski bijenale ilustracije dječje knjige.

Šezdesetih godina 20. stoljeća u Dječjem odjelu Gradske knjižnice u Zagrebu oformljen je Katalog ilustratora koji je kontinuirano popunjavan do danas.

U ilustraciji dječje knjige okušala su se sva značajna imena hrvatske likovne umjetnosti: akademski slikari, grafičari, strip crtači, autori crtanog filma, slikari naivci pa se može reći da se kroz ilustraciju dječje knjige zrcalio se ukupni likovni život sredine.

Najveći broj umjetnika ilustracijom se bavio usput, a samo nekolicina joj se ozbiljno posvetila. Nekoliko suvremenih umjetnika prisutno je u hrvatskoj ilustraciji kontinuirano nekoliko desetljeća što svjedoči o njihovom trajnom opredjeljenju bavljenjem medijem knjige. Za te se umjetnike može reći da su ostvarili najviše i kvantitativno. Tako se primjerice 1998. godine navršilo pedeset godina neprekidnog ilustriranja u dječjem listu *Radost* poznatog slikara Mladena Veže.

Neka od najvažnijih imena hrvatske ilustracije druge polovice 20. i početka 21. stoljeća predstavljaju se ovdje kronološki, slijedom njihova života i stvaranja, s osvrtom na njihovo djelovanje u području ilustriranja književnih djela iz korpusa hrvatske dječje književnosti. Uz presjek djelovanja svake autorice ili autora priloženi su i izbori dostupnih izdanja slikovnica i ilustriranih knjiga iz njihovih ilustratorsko-autorskih opusa s ciljem poticanja studenata na daljnje samostalno praćenje i istraživanje suvremene slikovničke produkcije u Hrvatskoj i šire.<sup>1</sup> Niz započinju dvojica istaknutih likovnih umjetnika koja su svojim životima i radom povezala i premostila period prije i nakon Drugog svjetskog rata. To su Andrija Maurović, znameniti strip crtač, i Vladimir Kirin, litograf i tiskar.

<sup>1</sup> Slikovnice koje su ilustrirali ovi umjetnici interpretiraju se tijekom nastave predavanja na kolegiju *Slikovnica – prva knjiga djeteta* prema metodičkim instrumentarijima ponuđenima u *Kritičkoj i metodičkoj bilježnici Slikovnica i dijete 1 i 2*, autorice Diane Zalar i suradnica (2008, 2009).

**Andrija Maurović (1901. – 1981.)** završio je Akademiju likovnih umjetnosti, u potpunosti se posvetio crtanju stripova, a crtao je i plakate, reklame, karikature i druge novinske crteže. Poznat je prije svega kao najstariji hrvatski crtač stripova, a ostavio je značajnog traga i u ilustraciji dječje knjige. Najvećim dometima Andrije Maurovića na području dječje knjige smatraju se ilustracije za djela Mate Lovraka, iz 30-ih godina 20. stoljeća: *Divlji dječak*, *Micek*, *Mucek i Dedek* te naslovnice dječjih knjiga za biblioteku *Lastavica* izdavača *Veselina Masleše* iz Sarajeva.

Izbor iz ilustratorskog opusa:

Ježić, S. (2002). *Dodo i Buco: iz tatine bilježnice*. Zagreb: Erasmus naklada.

**Vladimir Kirin (1894. – 1963.)** pripada samim počecima razvoja hrvatske ilustracije, vremenu koje počinje u ilustraciji prepoznavati umjetničke osobnosti. Bio je slikar i grafičar, školovan u Beču i Londonu, a radio je i kao crtač u britanskim listovima i revijama. Stvaralac je osebnih mapa litografija kao što je mapa *Stari Zagreb* iz 1925. godine. U ilustraciji dječje knjige poznat po ilustracijama za *Priče iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić, koje je izradio za englesko izdanje 1924., a 1926. godine objavila ih je uz hrvatsko izdanje Matica hrvatska. Ilustrirao i svjetske klasike 50-ih i 60-ih godina 20. stoljeća kao što su djela Andersena, braće Grimm, Cervantesa i La Fontainea.

Izbor iz ilustratorskog opusa:

Brlić-Mažuranić, I. (2002). *Čudnovate zgođe šegrta Hlapića*. Zagreb: Alfa.

Brlić-Mažuranić, I. (2009). *Priče iz davnine*. Zagreb: Kašmir promet.

**Vilko Gliha Selan (1919. – 1979.)** studirao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, u klasi Ljube Babića koji je i sam bio ilustrator mnogih knjiga. Gliha Selan bio je profesor na Školi primijenjene umjetnosti i Pedagoškoj akademiji u Zagrebu. Zanimao ga je likovni izraz djece te je proučavao dječji crtež. Osnivač je i jedan od urednika dječjeg časopisa *Radost* od 1951. godine. Oko *Radosti* je okupio umjetnike koji su ilustrirali za djecu pa je list uskoro postao rasadište ilustratora iz čijeg su kruga stasali autori važni za ilustraciju hrvatske dječje knjige kao što su Mladen Veža, Cvijeta Job i Danica Rusjan. Vilko Gliha Selan je, uz Cvijetu Job, prvi dobitnik nagrade “Grigor Vitez” za ilustraciju 1967. godine. Iznimno je popularna slikovnica s najviše ponovljenih izdanja s umjetničkim ilustracijama – omiljena dječja priča u stihovima *Ježeva kućica* Branka Ćopića. Nakon smrti Glihe Selana izdavačko poduzeće “Naša djeca” osnovalo je nagradu za najbolju slikovnicu godine koja se dodjeljivala od 1983. do 1988. godine kao prva i tada jedina hrvatska nagrada za stvaralaštvo na području slikovnice.

Izbor iz ilustratorskog opusa:

Ćopić, B. (2015). *Ježeva kućica*. Zagreb: Naša djeca.

**Mladen Veža (1916. – 2010.)** klasik je hrvatske ilustracije u pravom smislu riječi. Pedeset godina ilustrirao je za dječji časopis *Radost* i autor je brojnih ilustriranih knjiga i slikovnica. Jedan je od rijetkih umjetnika koji je u Enciklopediji hrvatske umjetnosti označen kao ilustrator i među rijetkima koji su izlagali ilustracije kao samostalnu izložbenu cjelinu na izložbi *Ilustracije i oprema publikacija 1933.-1983*. Mladen Veža pet puta je nagrađivan nagradama za ilustraciju “Grigor Vitez”, “Ivana Brlić-Mažuranić” i “Vilko Gliha Selan”, a slikovnica *Tri medvjeda i gitara* s njegovim ilustracijama prema tekstu Ljudevita Bauera, odabrana je za časnu listu IBBY-a 1996. godine.

Izbor iz ilustratorskog opusa:

Škrinjarić, S. (1972). *Ljeto u modrom kaputu*. Zagreb: Školska knjiga.

Bauer, Lj. (2012). *Tri medvjeda i gitara*. Zagreb: Školska knjiga.

**Cvijeta Job (1924. – 2013.)** akademska je slikarica i hrvatska kandidatkinja za Andersenovu nagradu 2000. godine. Između ostalog, poznate su njezine ilustracije *Priča iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić, koje je ilustrirala u vlastitoj maniri minijature cijelo desetljeće ostavivši bogat opus koji svoj kontinuitet ostvaruje stalnom pojavom novih izdanja ovih bajki. Osobiti slikarski rukopis Cvijete Job trajna je baština hrvatske ilustracije namijenjene djeci i mladeži.

Izbor iz ilustratorskog opusa:

Brlić-Mažuranić, I. (1990). *Najljepše priče: izbor iz knjige Priče iz davnine*. Zagreb: Mladost.

**Danica Rusjan (1926.)** pripada generaciji ilustratora izraslih iz kruga Vilka Glihe Selana i časopisa *Radost*, koji su obilježili hrvatsku knjigu za djecu i slikovnicu u pedesetim i šezdesetim godinama prošloga stoljeća. Mnoge su generacije upravo na ilustracijama Danice Rusjan ušle u svijet najpoznatijih svjetskih i hrvatskih bajki i romana za djecu, koji su danas klasici književnosti za djecu. Danica Rusjan diplomirala je slikarstvo i grafiku na zagrebačkoj Akademiji likovnih umjetnosti. Nakon diplome bavila se isključivo ilustracijom za koju je dobila niz nagrada među kojima i nagradu “Grigor Vitez” za 1968. godinu.

Izbor iz ilustratorskog opusa:

Vitez, G. (1965). *Ogledalce*. Zagreb: Naša djeca.

Vitez, G. (1967). *Razbojnik sa žutom pjegom*. Zagreb: Naša djeca.

**Ivica Antolčić (1928.)**, kipar i grafičar, od 70-ih 20. stoljeća intenzivno ilustrira knjige za djecu i mlade. Prvi je hrvatski kandidat za Andersenovu nagradu 1996. godine. Uz njegovo se djelo često spominju obilježja: ruralno, seosko, narodno i pučko što je razumljivo budući da umjetnik izvorište i nadahnuće nalazi u seoskom ambijentu u kojem je odrastao. Antolčić je pet puta dobio je nagradu “Grigor Vitez”, nagradu “Ivana Brlić-Mažuranić” 1975. i 1984. godine te niz drugih nagrada. Redoviti je suradnik dječjeg lista *Radost*, a povremeno i drugih izdanja Školske knjige te ilustrira za brojne nakladnike dječju prozu i poeziju, kao i za odrasle.

Izbor iz ilustratorskog opusa:

Košutić, S. (1996). *Badnja noć dviju ptica*. Krapina: F. I. L. art.

**Vjekoslav Vojo Radoičić (1930.)** živi i radi u Begovu Razdolju, u Rijeci i u Beču. Bavi se slikarstvom, malom plastikom, ilustracijama za djecu, primijenjenom grafikom i tekstilnim dizajnom. Radi za televiziju i kazalište te je izradio preko četrdeset scenografija u zemlji i inozemstvu. Dobitnik je brojnih priznanja i nagrada, a za ilustraciju dječje knjige dobio je 1984. godine nagradu “Grigor Vitez” i 1989. godine nagradu “Ivana Brlić-Mažuranić”. Hrvatski je kandidat za najveću nagradu za ilustraciju ”Hans Christian Andersen” za 2002. godinu.

Izbor iz ilustratorsko-autorskog opusa:

Horvat, N. (2010). *Mica Lađarica*. Zagreb: Sipar.

Radoičić, V. (2002). *Putovanje mačka Nera*. Zagreb: Profil International.

**Ivan Vitez (1940.)** završio je Školu primijenjenih umjetnosti te studij likovne pedagogije i scenografije u Zagrebu. Smatra se najznačajnijim hrvatskim ilustratorom 80-ih godina 20. stoljeća. Za sebe ističe da se specijalizirao za ilustraciju te se smatra prvenstveno ilustratorom. Hrvatski je kandidat za Andersenovu nagradu 1998. godine i jedan od prvih hrvatskih umjetnika koji je objavio autorske slikovnice. Uz brojne samostalne izložbe u domovini i inozemstvu (Italija, Japan, Slovenija, Njemačka, Bugarska, Slovačka itd.) ilustrirao je više od pedeset knjiga i dječjih slikovnica. Za ilustraciju knjige primio je nagradu “Ivana Brlić-Mažuranić” godine 1993. i 1996., a četiri puta je bio nagrađen državnom nagradom “Grigor Vitez”. Oslikava i dječje časopise. Nakon sudjelovanja na Bijenalu ilustracije u Bratislavi uvršten je u katalog “The Best of BIB” (Bratislava – Tokio, 1996.) u kojemu je izbor sto najznačajnijih ilustratora svijeta koji su izlagali u Bratislavi od 1966. do 1996. godine. Likovno je opremio i više udžbenika za osnovnu školu.

Izbor iz ilustratorskog opusa:

Škrinjarčić, S. (2002). *Dva smijeha*. Zagreb: Kašmir promet.

Vitez, G. (2004). *A zašto ne bi*. Zagreb: Alfa.

**Pika Vončina (1961.)** završila je Školu primijenjene umjetnosti i diplomirala na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Ilustracijom se bavi od završetka studija. Ilustrirala je četrdesetak knjiga za mnoge nakladničke kuće. Redovito sudjeluje i na Bijenalu ilustracija u Bratislavi i selekciji BIB-a u Japanu. Kao scenografkinja i autorica plakata i programskih knjižica surađuje s kazalištem “Mala scena” u Zagrebu. Za Međunarodni festival profesionalnih kazališta za djecu i mlade “Mliječni zub” oblikovala je plakat, programsku knjižicu i mapu. Nagradu “Grigor Vitez” dobila je 1999. godine za knjigu *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* Ivane Brlić-Mažuranić, za koju je uvrštena i na Časnu listu IBBY-a za 2000. godinu.

Izbor iz ilustratorskog-autorskog opusa:

Vončina, P. (2009). *Emilija u zemlji kotača*. Zagreb: Leykam international.

Vončina, P. (2012). *Emilijina vrlo neobična pustolovina*. Zagreb: Mala zvona.

Vončina, P. (2014). *4 priče iz zečje zemlje*. Zagreb: Mala zvona.

Vončina, P. (2015). *Putovanje tete Hilde*. Zagreb: Mala zvona.

**Svjetlan Junaković (1961.)** diplomirao je kiparstvo 1985. godine na Akademiji lijepih umjetnosti Brera u Milanu (Accademia di Belle Arti di Brera). Za djecu je objavio više autorskih slikovnica u dvadesetak zemalja svijeta, a u Italiji se uz ilustriranje bavi i pedagoškim radom. Uz ilustraciju bavi se slikarstvom i kiparstvom te posebno crtežom. Pet puta je sudjelovao na svjetskoj izložbi dječjih ilustracija u Bologni te dva puta na Bijenalu u Bratislavi. Ilustracije su mu uvrštene na izložbu *Deset europskih ilustratora* u Japanu. Svjetlan Junaković višestruki je dobitnik brojnih nagrada kao što su nagrada “Ivana Brlić-Mažuranić”, nagrada “Grigor Vitez”, na Bijenalu u Bratislavi 2001. godine nagrađen je zlatnom plaketom za knjigu *Mit Pauken und Trompeten*, a nagrađen je i na Trijenalu hrvatskog crteža 2002. godine.

Izbor iz ilustratorsko-autorskog opusa:

Vitez, G. (2003). *Kako živi Antuntun*. Zagreb: Profil International.

Junaković, S. (2000). *Dome, slatki dome*. Zagreb: ABC naklada.

Junaković, S. (2007). *Ljubav sve spašava*. Zagreb: Algoritam.

Junaković, S. (2007). *Moj put: priča o cipelama*. Zagreb: Algoritam.

**Manuela Vladić-Maštruko (1962.)** diplomirala je slikarstvo 1985. godine na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu u klasi profesora Ferdinanda Kulmera. Ostvarila je brojne samostalne izložbe u Zagrebu, Dubrovniku, Münchenu, Zadru itd. i sudjelovala na brojnim

skupnim izložbama (Bologna, New York, Moskva, Zagreb). Po rođenju svojih dviju kćeri počinje se zanimati za dječje likovno stvaralaštvo. Započinje s intenzivnim likovnim radom s djecom u nekoliko dječjih vrtića, te vodi likovne radionice za djecu u muzejima i galerijama. Spoznaje i saznanja stečene u neposrednom likovnom radu s djecom primjenjuje i na uređivanje prostora u kojima borave djeca te se počinje baviti ilustracijama za djecu. Surađuje s hrvatskim časopisom za djecu *Radost* i njemačkim časopisom za djecu i odrasle *Vorhang auf*.

Izbor iz ilustratorsko-autorskog opusa:

Hercigonja, Ž. (2002). *Prašnjavko*. Zagreb: Golden marketing.

Vladić-Maštruko, M. (2013). *Mauro – plavetni kit*. Zagreb: Sipar.

Vladić-Maštruko, M. (2014). *Marino: o životu jednog brodića*. Zagreb: Sipar.

**Željka Mezić (1964.)** diplomirala dizajn tekstila i odjeće na Tekstilno-tehnološkom fakultetu u Zagrebu. Ilustrirala je nekoliko romana, udžbenika, zbirki poezije i priča za djecu te sedamnaest slikovnica, od kojih tri autorske. Surađuje u hrvatskim časopisima za djecu, a sudjelovala je i u pokretanju i realizaciji Festivala ilustracije u Fužinama i u Zagrebu.

Izbor iz ilustratorskog opusa:

Mezić, Ž. ilustr. (2009). *Pliva patka: pjesme i brojalice za najmlađe*. Zagreb: Mozaik knjiga.

Pongrašić, Z. (2015). *Stonoga devedesetdevetonoga*. Zagreb: Knjiga u centru.

**Damir Facan-Grdiša (1965.)** slikarski odjel završio je na Školi primijenjene umjetnosti i dizajna u Zagrebu. Na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu diplomirao slikarstvo u klasi prof. Friščića. Član je ULUPUH-a, HDLU-a i HZSU-a.

Izbor iz ilustratorskog opusa:

*Žabica djevojka*, hrv. nar. (1997). Zagreb: Golden marketing.

Vitez, G. (1999). *Ogledalce*. Zagreb: Golden marketing.

Vitez, G. (1999). *Razbojnik sa žutom pjegom*. Zagreb: Golden marketing.

**Andrea Petrlik-Huseinović (1966.)** završila je grafiku na Školi primijenjenih umjetnosti i na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. U klasi profesora Ante Kuduza diplomirala je 1990. godine. Kao diplomski rad odabrala je likovnu opremu dječje knjige. Od sredine osamdesetih počinje ilustrirati za dječje časopise. Prema umjetničnim ilustracijama iz knjige *Medin dom* Sunčane Škrinjarić 2000. godine snimljen je kratki animirani film u tri djela. Osim ilustriranjem za dječje časopise i slikovnice, Andrea Petrlik-Huseinović bavi se oslikavanjem čestitaka. Za Vladu Republike Hrvatske (Ured za ljudska prava) oslikala je dvanaest čestitaka, svaku na temu

jednog članka iz *Deklaracije o ljudskim pravima*. Autorska slikovnica *Plavo nebo* nastala je tijekom boravka u likovnoj radionici UNESCO-BIB WORKSHOP održanoj u jesen 2001. godine u Bratislavi. *Plavo nebo/The Blue Sky* godinu dana bilo je među devetnaest najčitanijih knjiga od ukupno 256 knjiga koje se nalazile u Međunarodnoj dječjoj digitalnoj knjižnici.

Izbor iz ilustratorsko-autorskog opusa:

Javor, R. ur. (2002). *Ilustrirane hrvatske bajke*. Zagreb: Kašmir promet.

Škrinjarić, S. (2009). *Medin dom*. Zagreb: Dječja knjiga.

Petrlík Huseinović, A. (2008). *Plavo nebo*. Zagreb: Kašmir promet.

Petrlík Huseinović, A. (2014). *Jan Vjetroviti*. Zagreb: Kašmir promet.

**Dražen Jerabek (1966.)** završio je Školu primijenjenih umjetnosti – smjer: slikarstvo nakon čega je diplomirao na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Radi u Školi za tekstil, dizajn i primijenjene umjetnosti u Osijeku. Od 1998. godine bavi se ilustracijom za djecu te objavljuje ilustracije u dječjim časopisima: *Smib*, *Modra lasta*, *Radost*, *Prvi izbor* te za biblioteku *Stribor*. Autor je nekoliko udžbenika i plakata. Umjetnikova osobitost su slikovnice koje objavljuje u suradnji s dječjim piscem Želimirom Hercigonjom: *Kjel – crna labud ptica*, *Pripovijetka o rosi, sreći i sinovima* te *Gorski duh*, slikovnica nagrađena godišnjom nagradom “Grigor Vitez” kao najljepša slikovnica za 2006. godinu. Na Interliberu 2004. godine, na izložbi hrvatske ilustracije za djecu i omladinu, u organizaciji ULUPUH-a, dodijeljena mu je Velika nagrada za najbolju ilustraciju. Nagradu “Lice knjige” 2011. godine dobiva u kategoriji za najbolju ilustraciju knjige u cjelini za slikovnicu *Gospodin Otto i stari naslonjači* autorice Dubravke Pađen-Farkaš. Iste godine za ovu slikovnicu dobiva književnu nagradu za najbolju hrvatsku slikovnicu “Ovca u kutiji” po odluci stručnog žirija i publike.

Izbor iz ilustratorskog opusa:

Hercigonja, Ž. (2003). *Kjel: crna labud ptica*. Zagreb: Naklada Haid.

Hercigonja, Ž. (2005). *Pripovijetka o rosi, srcu i snovima*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Hercigonja, Ž. (2006). *Gorski duh*. Zagreb: Naklada Haid.

Pađen Farkaš, D. (2010). *Gospodin Otto i stari naslonjači*. Zagreb: Sipar.

**Marsela Hajdinjak (1967.)** nakon završene Škole primijenjene umjetnosti i dizajna u Zagrebu, diplomirala je dizajn tekstila i odjeće na Tekstilno-tehnološkom fakultetu u Zagrebu. Profesionalno se bavi ilustracijom od 1996. godine, a omiljena tematika su joj bajke. Dobitnica je Nagrade “Grigor Vitez” za najbolju ilustraciju u 2005. godini.



Izbor iz ilustratorskog opusa:

Hercigonja, Ž. (2008). *Vodenjak i stara kruška*. Zagreb: Denona.

Mihaljević, B. (2010). *Zeko i potočić*. Zagreb: Naša djeca.

Škrinjarić, S. (2012). *Nezadovoljna bubamara*. Zagreb: Mozaik knjiga.

**Marijana Jelić (1972.)** djeluje kao lutkarica, ilustratorica i grafička dizajnerica. Ilustracije objavljuje u dječjim časopisima *Modra lasta*, *Smib*, *Prvi izbor* i *Frizbi*. Suraduje na oblikovanju i ilustriranju udžbenika, beletristike, slikovnica i časopisa sa Školskom knjigom, Mozaik knjigom, Sysprintom, CARNet-om i Leksikografskim zavodom *Miroslav Krleža*. Marijana Jelić kreirala je lik Kosjenke u animiranom filmu Helene Bulaje *Regoč i Kosjenka*. Zajedno s manjom grupom ULUPUH-ovih članova osmislila i organizirala Festival ilustracije (Fužine 2009., ULUPUH, 2010.). Izlagala je na pet samostalnih i tridesetak grupnih izložbi u Hrvatskoj i inozemstvu te je višestruko nagrađivana autorica.

Izbor iz ilustratorsko-autorskog opusa:

Zubović, S. (2010). *Čudesna kuharica Lize Brljize*. Zagreb: vlast. izd.

Jelić, M. i sur. (2013). *Coprnica Dragica*. Zagreb: Knjiga u centru.

Husić, S. (2015). *Krilati servis*. Zagreb: Planetopija.

Husić, S. (2015). *Kontesa Barica ili kako se živjelo prije tristo godina*. Zagreb: Planetopija.

**Tomislav Torjanac (1972.)** samostalni je umjetnik ilustrator, član ULUPUH-a i HZSU-a. Najčešće slika uljenim bojama u kombinaciji s digitalnom tehnikom. Godine 2006. pobijedio je na velikom međunarodnom natječaju za ilustriranje posebnog izdanja romana *Pijev život (Life of Pi)* Yanna Martela, dobitnika književne nagrade “Man Booker” za 2002. godinu. Ilustrirano izdanje s četrdeset Torjančevih ilustracija do sad je objavljeno u deset zemalja. Torjanac je također ilustrirao nekoliko slikovnica s pjesmama hrvatskih dječjih pjesnika Grigora Viteza i Ratka Zvrka. Radovi su mu uvršteni u američki ilustratorski godišnjak “Spectrum”, a izlagao je na brojnim skupnim izložbama u Hrvatskoj i inozemstvu te samostalno u Londonu, Zagrebu i Ljubljani. Za svoj je rad u Hrvatskoj nagrađen s dvije nagrade “Kiklop”, dvije nagrade “Lice knjige” te dvije nagrade “Grigor Vitez”. Godine 2012. dobio je nagradu Grand Prix na Četvrtom hrvatskom biennalu ilustracije.

Izbor iz ilustratorskog opusa:

Zvrko, R. (2011). *Grga Čvarak*. Zagreb: Mozaik knjiga.

Vitez, G. (2014). *Kako živi Antuntun*. Zagreb: Mozaik knjiga.

**Dubravka Kolanović (1973.)** završila je slikarstvo na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Godine 1992. pobijedila je na nacionalnom natjecanju “ILLUSTRATED BY ...” održanom u Kansas Cityju u SAD-u. S devetnaest godina objavljena joj je u Americi prva knjiga, a nakon toga još mnogo drugih u Hrvatskoj. Oslikala je Unicefovü božićnu čestitku. Održala je nekoliko samostalnih izložaba u Zagrebu i Dubrovniku, a 1999. godine sudjelovala je na 17. Bienalu ilustracija B.I.B. u Bratislavi.

Izbor iz ilustratorskog opusa:

Đokić, A. (2009). *Nemaš pojma, Grizlijane*. Zagreb: Denona.

Horvat, N. (2015). *Mica Šminkerica i njezini šeširi*. Zagreb: Sipar.

**Zdenko Bašić (1980.)** završio je Školu primijenjene umjetnosti i dizajna, Odjel grafičkog dizajna u Zagrebu te diplomirao na Odsjeku za animirani film i nove medije na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu 2005. godine desetominutnim lutka filmom *Priča o snijegu – Anđeli u snijegu*. Nagrađen je nagradom za najuspješnije diplomante. Pored animiranog filma bavi se i ilustracijom te je dosad ilustrirao nekoliko knjiga za djecu, među kojima i najnovija hrvatska izdanja klasika poput Andersenovih i Grimmovih bajki. Dizajnirao je naslovnice nekoliko udžbenika i priručnika za niže razrede osnovnih škola. Ilustracije objavljuje i u dječjim časopisima Zvrk, Zvrkov Prvi Razredić i JO-JOO. Od 2004. godine surađuje s kazalištem Merlin kao kostimograf, scenograf i dizajner. Autor je višestruko nagrađivanih ilustriranih knjiga – zbirki usmenih predaja iz samoborskog kraja: *Sjeverozapadni vjetar* (2011) i *Mjesečeve sjene* (2013).

Izbor iz ilustratorsko-autorskog opusa:

Bašić, Z. ilustr. (2006). *Dalmi i brojevi*. Zagreb: Sretna knjiga.

Brlić-Mažuranić, I. (2008). *Priče iz davnine*. Zagreb: Profil International.

Castor, H., prema Lewisu Carrollu (2009). *Alisa u Zemlji čudesa*. Zagreb: Planetopija.

Bašić, Z. (2011). *Sjeverozapadni vjetar: o vilenjacima i elementarnim bićima sjeverozapadnog dijela Medvednice pa do Samoborskog gorja*. Zagreb: Planetopija.

Bašić, Z. (2013). *Mjesečeve sjene: o vješticama i pričama noćnih sati sjeverozapadnog dijela Medvednice i Samoborskog kraja*. Zagreb: Planetopija.

## Iz suvremene hrvatske slikovničke produkcije<sup>2</sup>

Suvremena produkcija slikovnica u Hrvatskoj donosi i neke zanimljive pojave. Riječ je o primjerima umjetničke suradnje, odnosa prema književnoj i uopće kulturnoj baštini, te višestrukim medijskim transpozicijama književnih djela iz korpusa dječje književnosti.

Likovna umjetnica Jelena Brezovec i književnica Jelena Pervan autorice su serije slikovnica o medvjediću Hrkalu i njegovim prijateljima, kao što su *Hrkalo* (2013, 2015), *Hrkalo i Drijemalo* (2014) i *Hrkalo i Kamilica* (2014, 2015). Slikovnice su namijenjene najmlađim čitateljima, a ilustracije su izvedene digitalno.

Ilustratorica Gordana Ivković i književnica Ivana Francišković autorice su *Priča o Smotancima* – serije slikovnica i romana za djecu predškolske i osnovnoškolske dobi, od kojih su neki: *Lagane laži: priča o malim lažima i velikim istinama* (2010), *Čudak Šumek* (2011) i *Prgava Vera* (2015).

Književnica Sanja Lovrenčić i ilustratorica Pika Vončina višekratno su surađivale u stvaranju slikovnica za djecu, kao što su, primjerice, slikovnice *Mjesečeva splav* (2004) i *Proždrlica* (2006).

Elizabet Jovanović, autorica tekstova, i ilustrator Vedran Ružić objavili su tri slikovnice uže zavičajne tematike s naslovima: *Mačak z Voloskega* (2013), *Vincent z Kastva* (2014) i *Vid z Reki* (2015).

Dubrovački ogranak Matice hrvatske objavio je niz slikovnica i ilustriranih knjiga o znamenitim Dubrovčanima u *Biblioteci Cvijeta*:

*Miho Pracat* (2007) – tekst i ilustracije: Dubravka Kolanović

*Marin Držić* (2009) – tekst: Luko Paljetak, ilustracije: Andrea Petrlik Huseinović

*Ruđer Bošković* (2011) – tekst: Snježana Paušek-Baždar, ilustracije: Pika Vončina

*Cvijeta Zuzorić* (2011) – tekst: Slavica Stojan, ilustracije: Ivan Vitez

*Stjepan Gradić* (2013) – tekst: Vinicije B. Lupis, ilustracije: Eugen Varzić

*Marin Getaldić* (2013) – tekst: Marijana Borić, ilustracije: Nora Mojaš.

Kako slikovnice prodiru u druge medije pokazuju primjeri slikovnica nastalih prema animiranim filmova Zagrebačke škole crtanog filma kao što je serijal filmova o profesoru Baltazaru. Slikovnice s tekstem i ilustracijama Zlatka Boureka objavljene su 2009, te s tekstem Silvije Šesto i ilustracijama Davora Šunka 2014. godine.

<sup>2</sup> Bibliografski podatci o navedenim slikovnicama mogu se pronaći u knjižničnim katalozima Gradske knjižnice Rijeka na adresi: <http://katalog.gkr.hr/pages/search.aspx?currentPage=1&searchById=-1> i Sveučilišne knjižnice Rijeka na adresi: <http://libraries.uniri.hr/aneu/search.html>.

Gradsko kazalište lutaka Rijeka objavilo je 2012. godine seriju slikovnica nastalih prema svojim kazališnim predstavama. Tekstove je prilagodila Vedrana Balen Spinčić, a opremljene su fotografijama Petra Fabijana, snimljenih tijekom izvedbi.

Čest je slučaj da slikovnice doživljavaju transpozicije u medij filma ili lutkarskog kazališta za djecu. Jedan od najnovijih takvih primjera je predstava Dječjeg kazališta Branka Mihaljevića u Osijeku *Nije me strah*, praizvedena 10. ožujka 2016. godine. Predstava je nastala prema istoimenoj slikovnici književnice Dubravke Pađen Farkaš i ilustratora Dražena Jerabeka, objavljenoj 2011. godine.

### Nagrade hrvatskim ilustratorima<sup>3</sup>

Nagrada “Grigor Vitez” prva je hrvatska nagrada za dječju knjigu, ustanovljena 1967. godine i dobila je ime po pjesniku Grigoru Vitezu. Nagradu je utemeljio Savez društava “Naša djeca” iz Hrvatske, a dodjeljuje se za tekst i ilustracije odabrane iz tekuće jednogodišnje produkcije.

Manifestacija “Sa(n)jam knjige u Istri” utemeljitelj je knjižne nagrade “Kiklop”. Ova nagrada valorizira nakladničku struku u njenom najširem spektru te stručnim kriterijima vrednuje svekoliki rad na knjizi. Nagrada “Kiklop” dodjeljuje se u dvanaest kategorija među kojima su i slikovnica godine te knjiga godine za djecu i mladež.

“Ovca u kutiji” je književno-likovna nagrada za najbolju hrvatsku slikovnicu, a dodjeljuje se od 2005. godine. Organizator nagrade od 2005. do 2007. godine bila je umjetnička organizacija Autorska kuća. Od 2008. godine, nagradu dodjeljuje udruga Knjiga u centru. Riječ je o jedinoj nagradi u Hrvatskoj za koju stručni žiri, sastavljen od književnika, književnih kritičara i ilustratora, pregledava cjelokupnu godišnju produkciju slikovnica prosuđujući umjetničku vrijednost teksta i njegov odnos s ilustracijom. Uz stručni žiri, najbolju slikovnicu bira i neovisan dječji žiri. Nagrada se dodjeljuje u sklopu “Festivala Pazi, knjiga!”.

Hrvatski biennale ilustracije međunarodna je izložba ilustracija koja se održava u Galeriji Klovićevi dvori u Zagrebu počevši od 2006. godine. Pokrovitelji Biennala su Grad Zagreb i Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Hrvatski centar za dječju knjigu – Hrvatska

<sup>3</sup> O dobitnicima i pojedinostima u vezi s nagradama “Grigor Vitez”, “Kiklop” i “Ovca u kutiji” može se više pročitati na internetskim stranicama Hrvatskog centra za dječju knjigu – Hrvatske nagrade za dječju knjigu, na adresi: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/hrvatski-centar-za-djecju-knjigu/2903>. Podatci o organizatorima, sudionicima i nagrađenima, te o Hrvatskom biennalu ilustracije u cjelini dostupni su na adresi: <http://wowm.org/hbi/2014/?lang=hr>.

sekcija IBBY jedan je od pokretača Hrvatskog biennala ilustracije te su i hrvatski ilustratori dječjih knjiga i slikovnica sudionici i laureati ove manifestacije.

### Preporučena literatura i izvori

Javor, R. ur. (2000). *Kakva je knjiga slikovnica*, Zbornik radova. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.

Batinić, Š. i Majhut, B. (2001). *Od slikovnjaka do Vragobe – Hrvatske slikovnice do 1945.* Zagreb: Hrvatski školski muzej.

Zalar, D., Boštjančić, M. i Schlosser, V. (2008). *Slikovnica i dijete, Kritička i metodička bilježnica 1.* Zagreb: Golden marketing i Tehnička knjiga.

Zalar, D., Kovač-Prugovečki, S. i Zalar, Z. (2009). *Slikovnica i dijete, Kritička i metodička bilježnica 2.* Zagreb: Golden marketing i Tehnička knjiga.

Lazarich, M. (2011). „Integracijske mogućnosti slikovnice u nastavi materinskog jezika“. *Život i škola* 26 (2): 61-82.

Skupina autora (2011). „Ilustracije i ilustratori“. *Hrčak* 43-45: 19-26.

Balić Šimrak, A. i Narančić Kovač, S. (2012). „Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama“. *Dijete, vrtić, obitelj* 66: 10-12.

Narančić Kovač, S. (2012). „Slikovnica – višemodalno djelo“. *Književnost i dijete* 1-2: 103-105.

Majhut, B. (2013). „Počeci hrvatske slikovnice“. *Dijete, vrtić, obitelj* 71: 20-22.

Hameršak, M. (2014). „Zašto su izgubljene prve hrvatske slikovnice? Dječja književnost između knjige i igračke“. *Etnološka istraživanja* (0351-4323) 18-19: 57-75.

Zalar, D., Balić Šimrak, A. i Rupčić, S. (2014). *Izlet u muzej na mala vrata, prema teoriji slikovnice.* Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Cupar, D. i Martinović, I. (2015). „Utjecaj čitanja slikovnica na razvoj dječjeg jezika“. *Hrčak* 50: 7-10.

Hameršak, M. i Zima, D. (2015). *Uvod u dječju književnost.* Zagreb: Leykam international d.o.o.

Narančić Kovač, S. i Zalar, D. (2015). „Intertekstualnost muzejske slikovnice“. U *Dječji jezik i kultura – Istraživanja paradigmi djetinjstva, odgoja i obrazovanja*, ur: L. Cvikić, B. Filipan-Žignić, I. Gruić, B. Majhut i L. Zergollern-Miletić, 68-80. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

ULUPUH – Sekcija za ilustraciju, karikaturu, strip, animirani film i primijenjeno slikarstvo,  
Životopisi suvremenih hrvatskih ilustratora: <http://www.ulupuh.hr/hr/sekcije.asp?idsekcije=16>  
(posjet: kolovoz – rujan 2015).

### **Impresum**

Doc. dr. sc. Maja Verdonik

**Nastavni materijal za izborni kolegij *Slikovnica – prva knjiga djeteta***

4. semestar Preddiplomskog sveučilišnog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci

Akademska godina 2015./2016.

### **Recenzentice:**

doc. dr. sc. Teodora Vigato

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru

doc. dr. sc. Sanja Vrcić-Mataija

Odjel za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru